

Per a qui escrivim els periodistes?¹

Josep Cuní

Periodista

Amb la meua intervenció d'avui, no pretenc agradar al professor Martí, a qui agraeixo un cop més la invitació a participar en aquest seminari. Tampoc no pretenc ploure a l'organització. Ni tan sols persegueixo afalagar-los l'orella a vostès. I no pas per voluntat de provocació, sinó perquè tinc per norma, en aquests fòrums, exposar allò que crec que el públic interessat ha de saber, independentment de si resulta més o menys agradable sentir-ho. Per què? Doncs perquè algunes manifestacions que exposaré a continuació suposen més una desmitificació d'un àmbit —el de la informació— ja prou magnificat, que no pas un seguit de frases boniques destinades a satisfer l'auditori sense més voluntat que la de quedar bé.

Aquest preàmbul també em serveix per a avançar-los que la majoria de les coses que els exposaré no els agradaran. Però és que a mi tampoc no m'agraden. Ara bé, són reals perquè suposen part del bagatge d'un periodista allunyat de l'autocomplença i força insatisfet del camí que està seguint la professió que va triar lliurement i que intenta exercir amb la mateixa llibertat. Per aquestes raons, puc dir amb la veu alta i clara que a mi no m'agrada el periodisme que estem fent ni la tendència que està agafant. Una tendència que cada cop és més una realitat formada per una acumulació d'evidències que no pas un imaginari virtual.

García Márquez, que com vostès saben va exercir de periodista perquè volia ser escriptor, fa alguns anys que ja va denunciar el rumb que ja estava agafant aquesta professió, dient textualment: «Hoy lo importante es dar primero la noticia. Si es falsa o no, poco significa.» Més clar, impossible. Des de la praxi diària del periodisme i amb

1. El text que segueix és la transcripció de la ponència pronunciada per l'autor i revisada posteriorment per aquest.

la reserva que tota frase contundent ha de comportar a qui l'escolta encara que li soni bé, no gosaria subscriure-la al cent per cent, però tampoc no desmentiré que està construïda sobre una sòlida base de certesa.

Un exemple: la immediatesa informativa és una característica de la ràdio, que la televisió persegueix, però que, malgrat els avenços tecnològics, encara no ha aconseguit. Hi ha una excepció. I és quan la sort l'acompanya i, havent instal·lat un equip per a transmetre en directe qualsevol esdeveniment, la coincidència fa que en aquell moment i allà mateix en passi algun altre que esdevingui notícia i, per tant, el pugui transmetre en directe. O copsar-ne les imatges que als pocs instants donaran la volta a la geografia que la cadena en qüestió cobreixi. Si això succeeix, la notícia important, la que es converteix en el fet informatiu de primer ordre, ja no és l'objectiu primer previst pel canal a l'hora de decidir que el cobriria, sinó el fruit de la casualitat. La notícia «imprevista».

La notícia és la novetat. Per tant, no és allò necessàriament previsible, sinó el contrari. La notícia, per ella mateixa, és l'imprevisible. Que avui hi hagi una conferència del senyor García Márquez és notícia en tant que el senyor García Márquez fa una conferència. Ara bé, la notícia autèntica serà la que tindrem després d'escoltar el senyor García Márquez. Serà quan ens fixem en què ha dit el senyor García Márquez, més enllà del fet que hagi vingut el senyor García Márquez.

Un fet previsible que solem convertir en notícia és el que conforma una agenda. La notícia, però, en ella mateixa, no està en l'anunci d'aquest fet, malgrat que ho sigui en algun sentit. Per exemple, informar d'un acte, i més si el seu protagonista provoca una certa expectació per motius diversos; d'un viatge o una reunió d'una personalitat política i social i que, per ells mateixos, el desplaçament o la trobada suscitin un gran interès atesos els precedents i altres circumstàncies que situen el fet en una òrbita fora de l'habitual. Per exemple, l'especulació sobre què pot arribar a dir si fa temps que el domina el silenci o si de les seves paraules se'n poden derivar conseqüències importants per a unes relacions determinades o uns fets concrets. Però insisteixo: al marge de les especificitats esmentades i superat el fugisser moment en què se'ns ha avançat el que està previst que el protagonista pensa fer o, directament, farà, la notícia l'hem d'emplaçar en el desenvolupament de l'esdeveniment. Tornant a García Márquez, el fet que doni una conferència deixa de ser notícia en benefici de «què diu» el senyor García Márquez en aquella conferència. Per tant, la notícia «real» es produirà quan el senyor García Márquez parli. I el compendi informatiu, quan acabi la seva intervenció.

Dic això per marcar ja una de les confusions cada cop més habituals i escampa-

des. Convertim en notícia allò que n'és poc. I això no seria tan greu si no fos que ho fem en detriment d'allò que ho és en realitat. Aquest procediment erroni, al meu entendre, té molt a veure amb la idea popularment estesa i reiteradament argumentada que tant se'ns retreu als periodistes: «És que vostès només donen males notícies», «És que vostès no ajuden.» Quan sento això, especialment la segona frase, admeto que, superada la perplexitat inicial, no puc més que preguntar-me: «Ajudar a què?», «Ajudar a convertir en notícia l'interès personal, la propaganda d'una administració, posem per cas?» És això el que es persegueix quan se'ns diu «Vostès no ajuden»?

Recapitem. Nosaltres ajudem fent la feina que hem de fer, que és explicar què passa en el moment que passa i intentar donar les claus de per què passa. No ens confonguem. Succeeix, però, que quan fem això, i especialment quan ho fem bé—que no és sempre, ho admeto—, estem explicant les coses que la majoria dels directament afectats no voldrien que s'expliquessin. Aquesta és la veritable raó per la qual el que diem no agrada i se'ns té per negatius. Oblidem, doncs, que l'essència del periodisme no és explicar notícies positives en elles mateixes—si és que n'hi ha, que aquest és un punt discutible—; l'essència del periodisme és fer la funció que té en aquesta societat: vetllar pel control—crítica positiva—de l'evolució, del funcionament, del mecanisme democràtic del sistema. No oblidem que pot haver-hi informació sense democràcia, però difícilment hi haurà democràcia sense informació.

Els deia que la ràdio és la immediatesa. I retorno ara a la frase crítica de García Márquez segons la qual el menys important avui dia sembla que sigui si la notícia és falsa o no. I tot en benefici de l'impacte social que pot produir. Recordat això, doncs, voldria abordar un altre punt. El que sovint confon que la ràdio sigui el mitjà caracteritzat per la «immediatesa» en convertir-lo en el mitjà de l'«esverament». I massa cops sembla que aquesta confusió s'imposa. Però són coses diferents. *Ser immediat* no vol dir 'anar esverat'. En canvi, a causa de l'error ja indetectable perquè està molt estès, fa temps que en la quotidianitat professional aquest esverament sembla que ha substituït la correcta immediatesa i ha generat una febre maligna per veure qui és el primer a donar la notícia. Fet que no seria denunciabile si no fos que, per a seguir-lo, se solen incomplir les obligacions corresponents a l'exercici de periodista. Estar segur que la informació respon al principi bàsic de rigor. Font fiable i informació degudament contrastada. O que s'està en vies de fer-ho i, per tant, es matisa convenientment, entre el que ja saps i el que esperes saber i oferir amb posterioritat.

No hauríem de perdre de vista que quan exposo aquesta situació m'estic referint a una diferència de segons en temps real. Però com que tot té una explicació i, sovint,

aquesta esdevé justificació, l'excusa que sol argumentar-se quan passa reuneix una sèrie de característiques que suposen disculpa i mèrit alhora: «Oh, però si hem estat els primers a donar la notícia!», diuen els missatgers cofois mentre desvien l'atenció. A tanta vanitat, només hi val una pregunta: «Amb relació a qui heu estat els primers a donar la notícia?» «Amb relació a la competència», responen. Bé, doncs en aquest cas cal afegir: «I... com ho sabeu, això?» «Doncs perquè hem sentit que la donaven més tard.» «Tota la competència, l'ha donada més tard?»; i afegeixo: «Esteu segurs que heu pogut controlar i escanejar totes les emissores per a saber certament que vosaltres heu estat els primers i únics a donar-la?» Imaginem per un moment que la resposta és «Sí». En aquest cas afegim: «Amb quina diferència de temps?» Resposta: «Oh, ben bé un minut abans.» «I més enllà de la vostra satisfacció personal, què n'heu tret? Qui se n'ha gaudit? Perquè l'oient de la competència ho ha conegut quan li ho ha dit l'emissora que escoltava, no pas la vostra! No per res, és que no estava a l'aguait. No podia estar-hi perquè només n'escolta una cada cop. Ergo, de tot plegat només us n'heu gaudit vosaltres.» És positiu, en tant que tothom necessita al·licients per a millorar la seva experiència i prosperar en la seva legítima ambició professional. Però en una anàlisi conceptual global que pretén no perdre de vista el procés informatiu i vetllar per la seva eficàcia i rigor, tot aquest desori ens pot portar a convenir que la substitució de la immediatesa per l'esverament d'entrada sembla seguida per a cultivar l'ego. Enhorabona! No és poca cosa i qui ho fa està en el seu dret per les raons professionals abans esmentades. Però, si us plau, no confongueu massa l'autosatisfacció amb el compliment estricte de l'obligació; perquè si la notícia que s'ha donat després dels altres la desmenteixen, llavors ja hem begut oli. I això és el que sol passar massa sovint. I quan la mala sort t'empeny cap a aquest terreny has deixat de donar una notícia per a donar, només, una falsedat.

Tristament per a la ràdio i afortunadament per a les víctimes d'algunes de les habituals notícies poc sòlides, aquest deu ser un dels pocs països del món on els morts ressusciten. Si em permeten la digressió, els diré que la quantitat de víctimes en atemptat terrorista que hi ha hagut en aquest país que, donades per mortes, després, poca estona després, han tingut la sort personal de ressuscitar és incomptable. «Atemptat terrorista. Sembla que hi ha quatre morts», es diu d'entrada. Bé, afortunadament s'ha embalat el balanç provisional amb el «sembla», verb que permet la correcció quan al cap d'una estona potser només n'hi hagi tres. Però si l'endemà se sap que l'atemptat terrorista d'ahir es va saldar tan sols amb destrosses i uns quants danys personals però sense víctimes mortals, llavors és quan l'aportació informativa no pot ser titllada d'altra cosa que de «galdosa».

Aplicant-hi un sentit de l'humor un xic macabre, la pregunta a fer és: «Més enllà de la sort que ha acompanyat a qui ja es donava per traspassat, heu preguntat a les víctimes la il·lusió que els ha fet ressuscitar? Perquè probablement el que no volien era morir.» Què hem fet, doncs? En què pensàvem?: en el servei públic de la informació o en nosaltres mateixos, delerosos de penjar-nos la falsa medalla d'haver estat els primers? A quin preu? Em diran: «Són els nervis del reporter produïts per l'impacte emocional de la notícia», o «L'alteració fruit de les difícils circumstàncies enmig de les quals s'ha d'informar», o «La dificultat de recollir prou dades en molt poc temps, ja que l'emissora em reclamava que entrés immediatament». Tot és possible. I res no disculpa els responsables del mitjà, que, lluny de tranquil·litzar els ànims en moments complexos com aquests, encara neguitegen més els companys i alteren més la situació. D'altra banda, l'assenyalat pot argumentar que no ha dit res que no li hagin dit les agències, dades que no li hagi facilitat la policia. Sí, d'acord, però la seva obligació és, davant de tota notícia, comprovar-la abans d'emetre-la i, si és possible, contrastar-la. Ja sé que en casos com l'exposat és molt difícil, però l'exemple que ens ocupa serveix per a recordar que la comprovació passa pel contrast, i el contrast, en moments complicats dels quals es deriven possibles víctimes mortals, hauria de fer-se amb tres fonts.

Però, és clar, què pot passar en un país on una part del periodisme considerat de referència està marcat per la falsa investigació, fruit de la publicació de dossiers que arriben a les redaccions per a ser publicats amb una finalitat més propera a la voluntat de passar factura que no pas de fer un servei a la societat? Sense contrast ni amb voluntat de fer-lo. I encara més. Què podem dir, més enllà de lamentar-ho uns quants, d'una tendència creixent del periodisme que substitueix el contrast informatiu imprescindible per una simple trucada informativa per a informar a la persona destinatària i directament afectada de la publicació demà mateix d'allò que l'afecta? O, en el pitjor dels casos, encara que freqüentment, si té alguna cosa a dir, afegir o replicar a l'emissió ja feta per ràdio fa una estona, sense mirament, ni control, ni cura del procediment.

I això no és tot. Perquè ara som davant d'aquesta nova tendència, cada dia més habitual, que confon la tafaneria, el rumor o l'anècdota amb notícia, i que té l'ús indiscriminat d'Internet com a base. Perquè no ens enganyem, això és el que massa sovint: escampen els mal anomenats «diaris virtuals», que es limiten a escriure i a penjar informació a la Xarxa per al consum del gremi periodístic sense garantia informativa de cap mena. I apa!, allà queda. Conseqüència? Uns quants s'ho creuen i ho escampen. Com que la publicació virtual està dirigida per algun suposat periodis-

ta, per què no ens l'hem de creure? El pitjor de tot plegat és que, després, aclarir l'emblemàtic és molt costós, i que la més absoluta impunitat dels agressors sembla que els doni encara més ales per a continuar el camí de l'improperi.

Som, doncs, davant d'un altre apartat d'alteració periodística més que qüestionable. Amb una part positiva, i és que l'aplicació de les noves tecnologies genera llocs de treball, si ens ho mirem amb lectura de societat productiva. Però a un preu massa alt, i aquesta és la rèmora, perquè si d'això n'hem de continuar dient «periodisme» només perquè els que ho fan ostenten el corresponent títol universitari o estan col·legiats, vol dir que aquesta professió està malalta. La seva gravetat dependrà, doncs, del lloc on situem la línia que vulnera la base del periodisme. I, depenent d'on sigui, podríem convenir que aquesta vulneració pot suposar l'eutanàsia del mateix ofici.

Però, per què passa això? Per què hem arribat fins a aquest extrem? Segurament, perquè progressivament hem deixat que es vagin pervertint totes les essències d'una feina que mai no ha sigut considerada noble. Evidentment que això no vol dir que no hagi de ser una feina digna. I, òbviament, la dignitat de l'ocupació provindrà de la dignitat de les persones que l'exerceixin. Però més enllà dels conceptes filosòfics que circulin a l'entorn d'aquesta feina i que l'hagin d'embolcallar degudament, hi ha consideracions derivades del procés productiu del món de la informació que també estan contribuint a confondre les coses per elevació.

La del periodisme no és una feina automàtica. M'explico per la via de la metàfora comparativa. No és igual el mètode del tractament informatiu que se segueix en una redacció que el mètode del tractament de la cel·lulosa que es desenvolupa en la planta que produirà el paper sobre el qual imprimirem les notícies. Personalment desconec el funcionament d'una planta de tractament de cel·lulosa, però m'ho imagino. M'imagino una massa estranya que arriba a una nau industrial, a l'interior de la qual hi ha la maquinària que la transformarà en el producte programat. M'imagino que deu ser això.

Però una redacció no. Malgrat que una mala interpretació de l'empresa periodística i de vegades una mala concepció de l'aplicació de les noves tecnologies en el periodisme pugui fer creure el contrari, una redacció no és comparable a cap procediment industrialitzat. Perquè a una redacció hi arriba una notícia, que és un intangible, de procedència algunes vegades incerta però que caldrà aclarir, i que entrarà en un procés en el qual la tecnologia ajudarà a transformar-la. Ara bé, aquesta tecnologia serà *manipulada* —en el sentit originari i positiu de la paraula— per persones que, per la via del seu coneixement i de l'exercici de la seva professió, l'aniran trans-

formant de mica en mica per fer-la digerible al destinatari final, el públic. Per això mateix, quan acabi el procés, gràcies a uns ordinadors, a unes gravadores, a uns micròfons, a unes càmeres, a unes antenes, en sortirà una altra matèria tan intangible com la primera, però que el receptor rebrà com a notícia. Si és ràdio, només serà veu i es perdrà en l'èter i es confondrà amb altres veus. Si és televisió, també serà imatge, que impactarà el sentit de la vista i, possiblement, la farà semblar més important del que realment és en el context informatiu general. I si és premsa, quedarà escrita en un paper sobre el qual el ciutadà dipositarà un nivell de credibilitat possiblement superior que en la difusió feta per altres mitjans. Però en qualsevol dels casos, el procés no ha estat automàtic, ni s'ha seguit mecànicament. Ni un senyor o una senyora amb granota blava o sense, amb bata blanca o sense, s'ha limitat a veure-la passar davant seu mentre estava pendent tan sols del circuit. No. Això, en tot cas, correspondria més a la impressió del diari. Abans, en el procés de transformació de la notícia, hi han participat persones que l'han escrit aplicant-hi el seu coneixement per transformar-la fins a donar-la per publicable.

El procés, però, no s'acaba aquí. El resultat final arribarà quan tinguem notícia de l'ús que el receptor en faci. A partir de què? Doncs de si s'ha escrit bé i resulta prou intel·ligible en la primera lectura. En el cas de la ràdio, a més, de si s'ha dit, s'ha llegit, s'ha explicat amb la correcció imprescindible per a fer-la comprensible a la primera de canvi. En televisió, de si les imatges, a més, ajuden a comprendre-la, i, per tant, han estat les adequades. En premsa, de si també ha quedat ben impresa, sense errors tipogràfics, ni de cap mena. Però sobretot, per damunt de tot, en qualsevol dels tres casos, la base no deixarà de ser la mateixa: si s'ha *escrit bé*. I aquí entrem en l'essència.

Indro Montanelli, prestigiós periodista italià que va morir fa un any i escaig, en un article a *La Vanguardia* del 1997 titulat «El oficio de periodista», escrivia: «La primera cosa que un periodista tiene que conquistar, como condición previa para todas las demás conquistas, es la confianza del lector.» Vostès confiarien, com a lectors d'un diari, en un periodista que escrivís de manera irregular, no fent cas ni tan sols de les bases gramaticals? Pregunto. Vostès confiarien en la credibilitat i, per descomptat, en el rigor previ d'un periodista que fes faltes d'ortografia o que no fos curós amb la sintaxi i fes confondre al destinatari de la notícia l'oració principal amb la subordinada? Potser ni s'ho han plantejat mai. Fins i tot potser no hi donarien gaire importància. Però hi ha un fet inapel·lable: els costaria un munt, admetem que els costaria molt perquè es desorientarien fàcilment.

Per tot plegat, i recapitulant, queda clar que el primer que no podem perdre de vista és *què escrivim*. Després passem al *com ho escrivim*. Però en ambdós casos amb una fi-

nalitat que hauria de ser permanentment present: *per a qui escrivim*. Sense oblidar que aquest és el títol de la xerrada, aquest és també el capítol en el qual pretenc entrar ara mateix.

No creguin que som davant d'una pregunta retòrica. Comprenc que els pot sorprendre que se'ls presenti un professional de la informació i, davant la pregunta «Per a qui escriu un periodista?», vostès quedin astorats perquè donaven per descomptat que la resposta directa era «Per als lectors». Però alhora sospiten que la intencionalitat del títol deu amagar algun detall. I, efectivament, així és.

És lògic, però, que la primera resposta sigui l'estipulada. I que davant del dubte afegit, l'explicació coherent estigui basada en el procés que ara ja sabem que segueix una notícia fins a arribar al destinatari final, el públic. Però una cosa és el procés i una altra la finalitat primera. La directa i personal que el periodista ha perseguit a l'hora d'escriure la notícia en qüestió. I és en aquest sentit que cal insistir si realment sempre és en el públic en qui pensa el periodista quan escriu una notícia. Perquè els fets poden demostrar que pensava en ell. O pensava en una persona, institució o organisme concrets. Per què? Doncs, per poder influir més, per poder destacar més, per poder ser més referent i així treure més informació, accedir a més dades, convertir-se en el vehicle adient per a la font desitjada.

Així doncs, situant-nos, que vostès siguin els receptors de les notícies que amb major o menor fortuna els expliquem els periodistes no vol dir necessàriament que, en escriure-les o emetre-les, pensem en vostès. Llavors, si vostès, amables destinataris accidentals, no sempre són presents en les nostres ments en el procés d'elaboració de la notícia, s'ha d'interpretar que vostès són la conseqüència indirecta d'un desig —el del periodista— d'agradar abans a altres persones que li poden merèixer —gairebé sempre de manera equivocada, per cert— més interès que no pas respecte. Perquè si els tinguéssim respecte, a vostès, lectors, oients, espectadors, llavors sí que irrevocablement els tindriem presents durant els processos d'enfocament i tractament de la notícia. Però, tristament, no sempre és així. I, quan això passa, tornem a confondre les coses.

En algunes seccions de les empreses mediàtiques, hi ha qui creu que el nostre client és l'anunciant. I tampoc no és cert. El nostre client és vostè, són vostès. De vegades també pensem que hem de quedar bé amb els nostres caps, i que per tant són ells els destinataris de la nostra feina. Quan això passa, tornem a oblidar que amb qui hem de quedar bé és amb vostès. És clar que amb el meu cap, si no faig bé les coses, m'hi jugo un lloc de treball, i que aquest és un punt molt important. Tant com lamentable perdre'l. Però és que amb el públic m'hi jugo el prestigi professional, la cre-

dibilitat que només ell em pot atorgar. I això són raons i valors intransferibles, que quan encara no s'han assolit s'han de perseguir i quan ja te'ls han concedit s'han de preservar, intentar mantenir-los tants anys com es pugui, sigui quina sigui l'empresa per a la qual es treballi.

D'aquesta conseqüència que pretenc explicar-los, se'n deriven lògicament d'altres. Cap d'aquestes conseqüències no acaba sent acceptada com el possible mal fet a la consciència individual, perquè, en consciència, sovint —massa sovint— el periodista que escriu, o que escriu per llegir després en veu alta o per transmetre després a través de la ràdio o la televisió, pensa en interessos diversos, començant pels seus.

Vegem-ho en un exemple actual: la crisi de la recentment constituïda Assembla de Madrid a causa dels dos diputats socialistes que varen trencar la disciplina del partit i varen facilitar un resultat favorable a un govern de dretes en lloc del govern d'esquerres sumant els representants de les dues formacions que representen aquest espectre ideològic. Quan un periodista decideix titllar directament de «traïdors» —i no pas de «rebels», de «trànsfugues», de «díscols»...— els dos diputats madrilenys que abandonen el seu escó abans d'una votació determinant, es pot creure realment que el periodista pensa en el públic destinatari de la informació? La resposta, òbviament, pot ser afirmativa. En aquest cas, doncs, admitem que la finalitat és intentar imposar un criteri per la via d'una definició contundent que faci el seu efecte i que el públic vegi els titllats com uns éssers negatius, condemnats abans de ser jutjats.

Però, al marge d'aquesta primera derivada, què li fa dir, a consciència, al professional, que aquelles dues persones, que no han complert la seva obligació, és cert, són «traïdores»? És possible i fins i tot probable que li ho deu fer dir una vinculació ideològica, sentimental, de solidaritat amb les víctimes de l'incompliment, que poden ser companys i companyes de files, si el periodista és militant i proper a la ideologia castigada. Però, «objectivament», se'ls ha de dir d'entrada «traïdors»? Per què? Seria diferent si aquesta definició l'hagués inferit el secretari general del partit, o algun damnificat portat per la seva decepció. Ara bé, el periodista, qui és per a aplicar directament una sentència tan contundent com la que implica la qualificació de «traïdors»? Aquest és el substantiu primer, directe, que hem d'utilitzar? No n'hi ha cap altre? Tots tindran matisacions, òbviament; però un cop en tens uns quants, en principi hauries d'aplicar, com a element definitori, el més adequat a les circumstàncies, és a dir, el menys dolent per a l'implicat i el menys criticable per a l'afectat.

Sí, ja sé que tots tenen els seus peròs. Per exemple, si anem a l'arrel, etimològicament, «díscol» no és el més adequat com han justificat alguns col·legues que han entrat en el debat sobre un partidisme tan descarat. Però és que ara resulta que serem

tan curiosos en aquest cas que ens perdrem en l'etimologia de les paraules per ser altament precisos? Mai no és sobrer quan es fa, però és que en el noranta-nou per cent dels casos diaris restants aquesta meticulositat no la tenim en compte per a res. I a les proves em remeto. Només cal llegir o escoltar amb atenció i podrem comprovar com en som, de matussers lingüístics, els periodistes. Aprofito l'avinentsa per a incidir en aquest punt un instant. Valdria la pena que anéssim pensant en aquestes qüestions amb més assiduitat i no perdéssim de vista la importància de les paraules i el seu ús adequat, no fos cas que pel fet d'aplicar-les impròpiament acabéssim desvirtuant-les. I, des d'un punt de vista deontològic, tinguem també la prevenció d'emprar les definicions adequades al context en el qual escrivim. Que una cosa és qualificar un fet en un article d'opinió; una altra, en una entrevista, que sempre pot esmenar l'entrevistat, o en la transcripció d'una part d'un discurs o d'una roda de premsa, i una altra, molt diferent, en la redacció d'una notícia, que sempre s'ha de fer des de la distància i la neutralitat.

Crec prudent, en aquest punt, tornar a la pregunta que encapçala aquesta xerrada: el periodista que ha aplicat aquesta definició, en qui pensava?, per a qui escrivia?

Voldria, a partir d'aquí, ampliar aquest concepte. És evident que en la notícia que genera aquest titular s'hi plasma una situació que fa més comprensible el fet que estem descrivint; però també és evident que està inclinant la balança cap a una posició pròpia, de proximitat al grup polític agredit, de solidaritat, si es vol, amb un col·lectiu ideològic determinat —esquerres, en aquest cas, com ja he comentat—, i que també posa en evidència uns suposats vincles personals que aparten el periodista de l'equidistància deguda. I amb això no estic dient que el periodista no s'hagi de mullar.

L'objectivitat no existeix. Això, que el periodisme ha negat infatigablement fins fa dos dies, els filòsofs ja ho havien explicat fa alguns segles. I a partir del moment que els periodistes ja hem assumit —encara que no ho hem explicat, perquè segurament no ens interessava— que l'objectivitat no existeix, hauríem de començar també a dir que la independència informativa tampoc. I no m'estic referint al fet que, només i necessàriament, tots els mitjans tenen orgànicament les seves dependències, sinó que també les tenim les persones des d'un punt de vista estrictament individual.

En aplicació del dret que tot periodista té d'enfocar la notícia com cregui convenient, arran dels seus coneixements, d'un marc determinat i del que la seva experiència li dicti, és obvi que el professional no l'enfocarà de la mateixa manera si s'hi sent proper que si n'està distant. Exemple: si el fet informatiu es vincula a una cre-

ença religiosa, no ho veurà igual si és creient que si és agnòstic. Una notícia que tingui a veure amb un fet protagonitzat per la monarquia, en el seu legítim dret, i mantenint les regles del periodisme, no l'enfocarà igual un monàrquic que un republicà, sembla evident, però és procedent recordar que l'obligació de tots dos és fer-ho de tal manera que es distanciïn tant com puguin de la transcripció, i que dissimulin al màxim la convicció personal, de manera que es percebi tan poc com sigui possible. Però això sempre serà conseqüència del mètode, una obligació a partir de la tècnica apresada que ens porta a convenir que en el moment precís, mentre estem seguint el procés informatiu, la tècnica s'ha d'imposar a la convicció individual. Ara bé, lamentablement això no sempre s'aconsegueix. Com a éssers humans i, per tant, subjectes de l'acció que determina un fet —en aquest cas, la redacció de la notícia—, l'objectivitat per la qual mai no hem de deixar de lluitar, com a bona utopia que és, esdevé impossible.

Tornem a l'exemple dels diputats titllats de «traïdors». Sembla evident que el periodista que així els va qualificar pensava més en el partit, o a agradar al seu cap, que potser sí que era d'aquest partit, o vés a saber en què. Sense perdre de vista que sí, que pensava en els lectors, però amb la finalitat d'influència ideològica més que no pas amb la voluntat de narració imparcial que li corresponia, excepte si la indicació o la correcció li va venir donada per part dels seus superiors. En qualsevol cas, però, no pensava en els lectors com a col·lectiu abstracte que es mereix el respecte del distanciament ideològic perquè en el seu grup hi ha una gran pluralitat de pensaments que mai no ha de ser vulnerada. És en aquest context, però, que voldria aportar una frase de Josep Pla, més o menys memorable —com la majoria de les seves frases. Deia Pla: «És molt més difícil descriure que opinar. Infinitament més. A la vista de la qual cosa, tothom opina.»

I això ens porta al capítol del que algun periodista, col·lega amb experiència, molt especialment en el món de les agències d'informació, en diu «els mals del periodisme espanyol». Un d'aquests mals, en aquest moment, passa perquè s'han tornat a confondre les coses —i és el tercer element de confusió que desenvolupo—, s'ha tornat a esborrar la frontera entre informació i opinió. És per això que el lector, l'oient, l'espectador, sovint ja no sap si el periodista descriu o opina. I és bo recordar que aquests són dos gèneres que, a més de ser diferents, poc tenen a veure.

El periodista escriu i l'articulista opina. Es redacta la notícia d'acord amb la tècnica apresada. Se n'apliquen els principis bàsics, es procura estar-ne distant, s'evita incloure les opinions pròpies que poden anar al costat, en una columna el marc i la signatura de la qual ja especifiquen que el gènere ha canviat. És allà on es pot dir el que

es vulgui sobre aquesta mateixa notícia. Però mai en el mateix espai, confonent i fent confondre les coses.

En el llibre de Giovanni Sartori, *Homo videns*, es parla de la «desinformació», cada vegada més galopant, que ens domina. Tot i que cada dia pensem que estem més informats perquè creiem que tenim més informació, el cert és tot el contrari. Sí que és veritat que ens arriben més dades, més detalls, però en canvi cada cop en sabem menys, del perquè d'aquells fets. Ara bé, una de les causes de la desinformació també és aquesta: l'excés d'informació.

Vist amb perspectiva, i encara que sembli una contradicció, fixin-se que, de notícies, de novetats importants, no n'hi ha tantes com sembla. Sempre estem més o menys navegant sobre els mateixos eixos, sempre estem més o menys il·lustrant els mateixos fets, i apliquem variables i dibuixem uns paisatges lleugerament diferents –avui és el mar, demà serà la muntanya–, però l'eix que genera el fet noticable estricte varia poc. Ara bé, malgrat això, com que el que tenim són molts impactes mediàtics –més que informatius–, la incapacitat de poder assimilar-los tots ens empeny cap a la desinformació.

Parlant d'impactes, anem a la televisió, mitjà en el qual la força de l'impacte visual anul·la l'auditiu. Això pot fer que ens desentenguem realment del context de la notícia o de la seva dimensió depenent de les imatges que la il·lustren. Per tant, la probabilitat de confondre'n el contingut o de donar-li una dimensió virtual diferent de la real que ens pretén explicar la notícia és molt alta. A aquest risc, cal afegir-hi, en l'àmbit del títol d'aquesta xerrada, el que comporta perdre de vista el destinatari final de la informació, a causa d'un excés de coneixement específic del periodista sobre la qüestió i la seva incapacitat de fer-ne la traducció al llenguatge propi del mitjà i a la capacitat receptiva de l'espectador. D'exemples n'hi ha un munt, i els podem trobar en més d'un dels apartats d'informació internacional de TV3, sense anar més lluny. Quan això passa, vol dir que el professional ha redactat aquella notícia a partir del seu vast coneixement, creient més que estava alligant uns alumnes o el públic d'una conferència en el cercle corresponent, on suposadament el públic que hi va ho fa motivat i és força coneixedor del tema que exposarà el conferenciant, que no pas que es dirigia a un gruix molt ampli de ciutadans, d'adscripció, procedència i capacitat diverses. Quan coses semblants passen, és que s'ha abandonat, per acció o omissió, la finalitat primera i última de l'acció informativa: trobar el punt mitjà; el més difícil, sí, però l'únic que queda situat entre el nivell alt de qui en sap més i el baix de qui no en sap tant. Quan s'aconsegueix situar-se en aquesta equidistància, la fluïdesa narrativa aconseguirà situar-los a tots en l'adequat punt de trobada. I així, al més informat

no li sabrà greu veure retallat lleugerament el seu nivell de coneixement, perquè sap que qui ho domina menys tampoc no haurà de fer cap gran esforç per elevar un xic el seu i, a més, ampliar el bagatge.

Tornant a Giovanni Sartori, a *Homo videns*, i recuperant el concepte de *desinformació* derivada de la *mala informació* rebuda, el pensador parteix de la base següent: «Informar és proporcionar notícies, i això inclou notícies sobre nocions. Es pot estar informat d'esdeveniments, però també es pot estar informat del *saber*. Malgrat això», continua escrivint, «cal puntualitzar que *informació* no és *coneixement*, la informació per si mateixa no porta a comprendre les coses. Es pot estar informadíssim sobre moltes coses i alhora no comprendre-les.» Ho apuntava abans: cada cop sabem més què passa, però en canvi sabem menys per què passa. I, en alguna ocasió, fins i tot, el perquè que se'ns dóna pot resultar tan enganyós que pot contribuir encara més a la desinformació. Per la qual cosa, és bo concloure amb Sartori dient que «És correcte dir que la informació *només* dóna nocions».

M'agradaria que ens quedéssim amb aquest paràgraf que els acabo de llegir, perquè ens orienta cap al camí del qual els voldria fer la darrera reflexió. Fixem-nos que ja estem acceptant que *informar* no vol dir 'fer entendre allò què passa'. Estem acceptant que *informar* és 'explicar què ha passat', 'com ha passat' i també, en part, 'per què ha passat'; però aquest darrer punt no vol dir necessàriament fer-ho entendre al destinatari final del procés informatiu. Acceptem, fins i tot, que en moltes ocasions això fóra impossible a causa de la llargària del procés històric al qual un fet d'avui es pugui deure. Però això mateix no ha de significar l'anul·lació automàtica de tots els perquès i encara menys l'obligació professional de fer entendre la raó, la causa, l'origen de la notícia. I aquest requeriment també està vinculat a la formació i el reciclatge permanent de l'informador. I a acceptar-ne la part alíquota de les conseqüències.

Aquest punt potser s'entendrà millor per la via del sil·logisme. Si l'informador està obligat a transmetre allò que passa però no necessàriament a fer-ho entendre, tampoc no es pot sentir obligat a acceptar d'aquesta informació segons quines conseqüències.

I aquí és on, a partir del que els he pretès explicar, i a la recerca d'una possible resposta al títol de la trobada, podem plantejar-nos unes quantes preguntes lògiques. La primera: si acceptem que els periodistes no sempre escrivim pensant en els destinataris reals i finals de la nostra feina, com és que ho continuem fent? I encara, com és que ho continuem fent més enllà de la subjectivitat deguda i dels interessos particulars, que, com hem vist, també hi són? Com és, doncs, que això no es corregeix? Possiblement, i torno a la conclusió del sil·logisme anterior, perquè no volem assu-

mir les possibles conseqüències derivades de la informació compromesa per haver estat ben feta. I aquest és un mal, al meu entendre, d'una part del periodisme d'avui.

L'*efecte conseqüencial* de la comunicació, com el seu horrorós nom indica, comporta assumir-ne les derivacions per complexes que aquestes siguin. Unes conseqüències que, si la feina s'ha fet bé, difícilment arribaran, però, en cas contrari, és lògic que el responsable de la malifeta accepti l'error o la intencionalitat. En canvi, actualment, sembla que aquest efecte només es tingui en compte per buscar l'honor i la glòria del reconeixement públic i poca cosa més.

Desentendre's de la conseqüència de la informació vol dir abandonar la responsabilitat deguda, no acceptar que l'acció d'informar queda completada amb l'efecte que produeix. A les verdes i a les madures.